

Задирака К. І.

БІТАРД ЯК ПЕРСОНАЖ ФОЛЬКЛОРУ АНОНІМНИХ ФОРУМІВ

Статтю присвячено феномену Інтернет-фольклору, який розглядається на прикладі візуального образу персонажа «бітард». Наведено деякі аргументи для обґрунтування доцільності вживання поняття «Інтернет-фольклор», описано особливості комунікації через специфічний тип анонімних форумів – іміджборд, а також процес формування фольклору іміджборд. Проаналізовано один із елементів цього фольклору – персонаж «бітард», як відображення досвіду користувачів форумів. Описано його визначальні риси та головні характеристики.

Ключові слова: Інтернет, фольклор, анонімність, анонімні форуми.

Всесвітня комунікативна мережа, якою є Інтернет, створила надзвичайно велику кількість можливостей для розвитку колективної творчості. Інтернет-фольклор – поняття, яке виникло ще в 1990-х роках, разом із поширенням та популяризацією Інтернету. Поряд із терміном «Інтернет-фольклор» вживають також поняття netlore, цифровий фольклор, комп'ютерний фольклор, причому дослідження, присвячені комп'ютерному фольклору, з'явилися ще до появи власне Інтернету [4]. Проблема дослідження Інтернет-фольклору і фольклору в Інтернеті присвячено велику кількість робіт (див., наприклад, бібліографію у статті М. Алексеевського та збірці статей під редакцією Т. Бланка) [1; 5]. В Інтернеті розвиваються як традиційні форми фольклору – анекдоти, казки, пісні, байки тощо, так і нові – здебільшого візуальні – «меми», «фотожаби», комікси, вірусні відео. Ці форми відповідають характеристикам традиційного фольклору, вони є колективними, анонімними, слідує певним канонам. Відмінності від традиційних форм, які теж мають місце, дають підстави деяким дослідникам говорити про відсутність в Інтернеті справжнього фольклору. Наприклад, український дослідник Г. Краснокутський вважає, що «в Інтернеті бракує найважливішого, того, без чого помирає і традиційний фольклор, – живого, експромтного, спонтанного, миттєвого спілкування на основі засвоєної індивідуальними свідомостями народної традиції, спілкування, в результаті якого і виникає колективний творчий процес, без якого неможливою була б історія фольклору» [2, с. 206]. Тут і варто звернутися до прикладу анонімних форумів, щоб довести факт

існування традицій творчого процесу в живому спілкуванні.

Анонімні форуми типу іміджборд з'явилися в Японії і в середині 2000-х років набули популярності як в англomовному, так і в російськомовному Інтернеті. Найпопулярніший англomовний іміджборд 4chan є найбільшим іміджбордом у світі, в російськомовному Інтернеті найпопулярнішим таким форумом є Двач. Україномовні іміджборди теж існують, але вони не дуже популярні, вітчизняний Інтернет у цьому випадку, як і щодо, наприклад, соціальних мереж, приєднується до великих транснаціональних медіа-проектів. Формат спілкування на таких форумах передбачає принципову анонімність користувачів. Комунікація відбувається через текстові повідомлення і постинг зображень, фотографій, картинок. Звідси власне і назва «imageboard», в оригіналі дизайн формату сайтів передбачався для обміну саме візуальними матеріалами. Спілкування тематичне, поділене на рубрики, а ті, своєю чергою, – на «треди», окремі гілки повідомлень, які можуть створювати користувачі. І тут можна бути свідком того, як перше повідомлення в треді містить якусь шаблонну картинку або текст і заклик до користувачів, щось на кшталт «Двач, твори!». Після цього інші користувачі трансформують шаблон, додають туди свої елементи, жарти, свіжі меми. Можна також побачити, як формується інший жанр колективної творчості – так звані пасти. Це тексти, які поширюються мережею через процедуру копіювання тексту «копі + пейст», звідси і назва. Такі тексти можна легко копіювати без жодних змін, або ж замінювати окремі слова, елементи залежно від різних завдань і ситуацій. Важливо також, що

процес трансформацій не є довільним, користувачі дотримуються неписаних норм спілкування на іміджбордах (враховуючи специфічний жаргон, жарти, знайомі тільки постійним відвідувачам, локальні мему тощо) [докладніше див. 7]. Тобто участь у створенні фольклору і його сприйняття виявляє функцію створення спільноти, так само як і традиційного фольклору. Очевидно, що ця інтернаціональна та інтеркласова спільнота і менша, і, водночас, більша за традиційне поняття «народу», проте вона залишається спільнотою.

У будь-якому фольклорі є герой. Фольклорний герой – це своєрідний ідеальний тип члена спільноти, форма для ідентифікації. На анонімних форумах таким героєм є «типовий відвідувач» форуму, а саме одного з його розділів. Традиційно, розділи іміджборду називають однією буквою. Найбільшим розділом, як правило, є /b/, що не присвячений якійсь конкретній темі, де можна обговорювати все що завгодно, зокрема те, що незручно обговорювати в неанонімному режимі – расизм, мізогінію, мізантропію в цілому, зізнаватися у власній нікчемності, сексуальних перверсіях, а разом з тим є і безліч звичайних тем про фільми, музику, професії і спеціальності користувачів тощо. Ті, хто часто відвідують /b/, мають самоназву бітард (поєднання назви розділу і англійського «retard» – ідіот, розумово відсталий). Ця самоназва свідчить про рівень самоіронії, що межує з самобичуванням з боку користувачів іміджбордів. Бітард як персонаж є своєрідним автопортретом, або, радше, за влучним висловом Кліффорда Гірца, «історією, яку вони розказують самі собі про самих себе» [6, р. 448]. Його образ – це водночас і інтерпретація власного, реального досвіду, і опис характеристик, які були б бажаними для приписування собі. Для аналізу образу бітарда варто перш за все взяти його візуальний опис, що найбільше відповідає візуально-текстуальній комунікації в середовищі анонімних форумів, а також підходить для формату короткої статті.

На рисунку бачимо основні елементи образу бітарда. Одразу впадає в очі пакет, вдягнений на голову. Це – ключовий і постійний елемент образу бітарда. Решта можуть змінюватись, але пакет є для бітарда, принаймні як для фольклорного персонажа, обов'язковим. Його головна функція – прикриття обличчя, позбавлення індивідуальності, тобто виконання в візуальному образі функції анонімізації, яку в повсякденній комунікації виконує інтерфейс сайту іміджборду. Навіщо анонімізм бітарду? Відповідь на це можна

отримати з інших елементів образу: домашній халат і капці, які демонструють другу характеристику образу – самоізоляцію, закриття у власній квартирі, а то й кімнаті. Тут образ бітарда перегукується з японським поняттям «хікікоморі», яким позначають людей, що відмовляються взаємодіяти з навколишнім світом [див. 8]. «Хікі» – це також ще один персонаж, популярний на іміджбордах та в ширших колах Інтернет-культури.

Різниця між бітардом та хікікоморі полягає в тому, що для бітарда самоізоляція – це більш або менш свідомий вибір, натомість для хікікоморі – це хвороба, фізична неможливість. Отже, брак потреби і бажання виходити у світ позначає третю характеристику бітарда – соціальну дезадаптацію, яка полягає у відсутності соціальних зв'язків: роботи, друзів, романтичних стосунків. Четверта характеристика бітарда, яка впливає з попередніх і водночас зумовлює їх, – зверхність, цинічність, протиставлення себе масі «звичайних» людей («нормалфагів»). За деякими версіями, саме ця риса є визначальною для бітарда, виділяючи його серед інших звичайних соціально дезадаптованих невдах.

Читаючи історії, які користувачі іміджбордів розказують про себе вже не в рамках фольклору, а напряму, можна зробити висновок про те, що бітард як персонаж справді є узагальненням їхнього досвіду, принаймні певних його частин: дитячих і підліткових травм, зокрема цькування в школі, нездатності та небажання втриматися в темпі конкуренції сучасного світу, як у професійному аспекті, так і в аспекті міжособистісних стосунків, невміння заводити друзів та знаходити партнерів. Разом з тим, бітард – персонаж нової епохи, у якій, як писав Бодріяр, приватна сфера перетворюється на орбітальний супутник, мікро-капсулу, в якій дистанційно доступні робота, споживання, ігри, соціальні відносини [3, р. 148]. Необхідно також зауважити, що образ бітарда не є стабільним, навколо коректного його відображення і опису на іміджбордах часто ведуться запальні дискусії, і він може змінюватись з плином часу, а також залежно від особливостей конкретного іміджборду.

Рисунок. Бітард

Список літератури

1. Алексеевский М. Интернет в фольклоре или фольклор в Интернете? (Современная фольклористика и виртуальная реальность) // От Конгресса к Конгрессу. Навстречу Второму Всероссийскому конгрессу фольклористов : сборник материалов. – М. : Государственный республиканский центр русского фольклора, 2010. – С. 151–166.
2. Краснокутский Г. Смехonet, или смеха нет (к постановке вопроса о возможностях Интернета как среды обитания смеховой культуры) // Дбѣа / Докса. – 2003. – Вип. 3. Гносеологічні й антропологічні виміри сміху. – С. 201–208.
3. Baudrillard J. The Ecstasy of Communication // The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture / [ed. by H. Foster]. – Port Townsend : Bay Press, 1983. – 159 p.
4. Dorst J. Tags and burners, cycles and networks: Folklore in the Telectronic Age // Journal of Folklore Research. – 1990. – Vol. 27 (3). – P. 179–191.
5. Folklore and the Internet: Vernacular Expression in a Digital World / [edited by Trevor J. Blank]. – Logan : Utah State University Press, 2009. – 260 p.
6. Geertz C. The Interpretation of Cultures. Selected Essays. – New York : Basic Books, Inc., Publishers, 1973. – 470 p.
7. Herwig J. The Archive as the Repertoire. Mediated and Embodied Practice on Imageboard 4chan.org [Electronic resource] / J. Herwig. – Mode of access: http://homepage.univie.ac.at/jana.herwig/PDF/Herwig_Jana_4chan_Archive_Repertoire_2011.pdf. – Title from the screen.
8. Saito T. Hikikomori: Adolescence without End / [translated by Jeffrey Angles]. – Minneapolis : University Of Minnesota Press, 2013. – 208 p.

K. Zadyraka

BITARD AS A CHARACTER OF ANONYMOUS FORUMS FOLKLORE

The article addresses the topic of the Internet folklore, approaching it with researching a character bitard (/b/tard) which is an element of folklore created at a specific kind of anonymous forums, imageboards.

The article starts with a brief description of current discussions regarding the possibility of applying the term “folklore” to different kinds of the Internet users’ creativity. The author argues that memes, copy-pasted stories, photoshoped images, comics, etc. are relevant to the basic criteria of traditional folklore: they are collectively created, anonymous, and follow certain canons of the Internet “culture.” An example of creative communication at the imageboards is used to prove the argument. The most popular imageboards are by default anonymous and often become a place for collective creation of new memes and stories.

One of the main characters of the imageboards narrative is ‘bitard’, a word used for identifying visitors of /b/ (random) section of the imageboards. The article researches the bitard as a folklore character via its visual representation. The author highlights the main feature of the bitard, a paper bag on the head, which shows its principal anonymity and performs the same function as the interface of the imageboard, hiding the bitard’s identity. Another highlighted feature is a home bathrobe and slippers, symbolizing the absence of an ability or willingness to go out. The author argues that the main characteristics of the bitard are anonymity, self-isolation, social disadaptation, and arrogance.

Thus the bitard as a folklore character is a representation of the experience lived through by the users of the imageboards; he is a new kind of hero, created by the modern world, harsh in its professional and personal competitiveness, and at the same time ready to deliver the whole amount of experiences, pleasures, and relationships into one’s room through the Internet cable.

Keywords: the Internet, folklore, anonymity, anonymous forums

Матеріал надійшов 25.02.2017